

УДК 008:001.89

КП

№ держреєстрації 0116U003913

Інв. №

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ**

**УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ
(УМСФ)**

49000, м.Дніпро, вул. Володимира Вернадського 2/4
тел. (056) 745-55-96

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

_____ Д. О. Бочаров
_____ 20__ р.

ЗВІТ

ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ

***«Єдиний стандарт каталогізації артефактів як засіб збереження
культурної спадщини в умовах збройного конфлікту»
(заключний)***

Керівник НДР

***Завідувач кафедри гуманітарної,
психологічної підготовки та митної
ідентифікації культурних цінностей,
д.філол.н., проф.*** _____

О.Л.Калашикова

"Запропоновано методику стандартизації каталогізації артефактів з урахуванням міжнародних принципів реєстрації та опису об'єктів культури"

Рукопис закінчено "___" _____ 20__ р.

Результати цієї роботи розглянуто вченою радою УМСФ
протокол № ___ від "___" _____ 20__ р.

Список виконавців

№ з/п	Посада, вчене звання, науковий ступінь	Підпис	Дата	Ініціали, прізвище
1.	Завідувач кафедри гуманітарної, психологічної підготовки та митної ідентифікації культурних цінностей, д.філол.н., професор (керівник)			Калашникова О.Л.
2.	Доцент кафедри гуманітарної, психологічної підготовки та митної ідентифікації культурних цінностей, к.і.н. (відповідальний виконавець)			Літвінов В.В.
3	Доцент кафедри гуманітарної, психологічної підготовки та митної ідентифікації культурних цінностей Університету митної справи та фінансів, к.психол.н.			Панфілова Г. Б.
4	Професор кафедри гуманітарної, психологічної підготовки та митної ідентифікації культурних цінностей Університету митної справи та фінансів, д.психол.н.			Батраченко І.Г.
5	Доцент кафедри гуманітарної, психологічної підготовки та митної ідентифікації культурних цінностей Університету митної справи та фінансів, к.психол.н.			Хомик В. С.
6	Доцент кафедри гуманітарної, психологічної підготовки та митної ідентифікації культурних цінностей Університету митної справи та фінансів, к.філол.н.			Баранник О.Ю.
7	Доцент кафедри гуманітарної, психологічної підготовки та митної ідентифікації культурних цінностей Університету митної справи та фінансів, к.пед.н.			Козинець І. І.

8	Доцент кафедри гуманітарної, психологічної підготовки та митної ідентифікації культурних цінностей Університету митної справи та фінансів, к.філол.н.			Тараненко К.В.
9	Доцент кафедри гуманітарної, психологічної підготовки та митної ідентифікації культурних цінностей Університету митної справи та фінансів, к.пед.н.			Луценко В.І.
10	Доцент кафедри гуманітарної, психологічної підготовки та митної ідентифікації культурних цінностей Університету митної справи та фінансів, к.філол.н.			Дашко Н. С.
11	Завідувач навчальної лабораторії митної ідентифікації культурних цінностей			Захарова Л. В.
12	Провідний фахівець навчальної лабораторії митної ідентифікації культурних цінностей			Сердюк О. С.
13	Студентка групи М14-2			Мкртичева О.В.
14	Студентка групи Т14-2			Калинина Я.А.
15	Студентка групи Т14-2			Свирипа В.О.
16	Студент групи К17-1м			Завірюха Б.В.
17	Студент групи К17-1м			Кондрашов А.А.
18	Студент групи П15-2			Коновальчук І.С.
19	Студент групи П15-2			Летучий В.І.
20	Студентка групи П17-1			Волкова М.А.
21	Студентка групи ПУ17-1			Кирпенко В.М.

РЕФЕРАТ

Звіт про НДР «Єдиний стандарт каталогізації артефактів як засіб збереження культурної спадщини в умовах збройного конфлікту»: 48 с., 10 іл., 19 джерел.

Об'єкт дослідження – міжнародний стандарт каталогізації артефактів, каталоги колекцій музеїв (Дніпропетровськ, Київ) з огляду на відповідність вимогам міжнародних стандартів каталогізації артефактів.

Мета роботи – створення єдиного стандарту каталогізації артефактів з урахуванням міжнародного досвіду та вимог ICOM (Міжнародна рада музеїв), ЮНЕСКО, ВМО, розроблених в ЄС принципів контролю за експортом культурних цінностей, системи реєстрації та пошуку інформації в системі Інтерполу з подальшим формуванням єдиної уніфікованої системи каталогізації національних колекцій артефактів.

Методи дослідження. У дослідженні активно використовується програмно-цільовий метод, базисом якого є загальна методологія вирішення задач системного характеру та можливий інструментарій для їх вирішення, а також можливості добору комбінацій методик при дотриманні основоположних принципів рішення задач в цілому. При вирішенні цих задач обов'язковим елементом є експертні аналіз і оцінка. Використовуються наступні методи класифікації об'єктів:

- ієрархічний метод класифікації;
- фасетний метод класифікації;
- дескрипторний метод класифікації;
- система кодування.

Використовувалися й базові загальнонаукові методи емпіричного рівня: аналіз документів; опис; порівняння.

- У дослідженні проаналізовано міжнародний досвід опису та реєстрації культурних цінностей і
- виявлено суттєві розбіжності між українськими та міжнародними стандартами опису об'єктів культури;
- *Вперше*: здійснено аналіз принципів ведення каталогів у Музеї українського живопису, Дніпропетровському художньому музеї, Дніпропетровському історичному музеї імені Д. І. Яворницького,
- *схарактеризовано* сучасний стан каталогізації музейних колекцій Дніпропетровська та Києва,
- *розроблено* рекомендації щодо удосконалення існуючих каталогів музейних колекцій відповідно до міжнародних стандартів.

Результати дослідження *впроваджені* в Університеті митної справи та фінансів, зокрема в навчальний процес у курсі митного спрямування «*Основи мистецтвознавчої експертизи та вартісної оцінки культурних цінностей*», що викладається для студентів усіх спеціальностей Інституту «Митна академія»; на основі проведених досліджень музеям м. Дніпро (Музей українського живопису, Дніпропетровський художній музей, Дніпропетровський історичний музей імені Д. І. Яворницького) запропоновано шляхи удосконалення системи каталогізації, що відповідає б міжнародним стандартам.

Результати роботи можуть бути застосовані в практичній діяльності митниці, СБУ та МВС по уніфікації принципів опису пам'яток культури у базах даних різних міністерств та відомств, що причетні до процесу збереження, контролю за переміщенням, розшуку та повернення викрадених, незаконно вивезених чи анексованих об'єктів культури. Запропоновані результати та висновки можуть бути корисними для створення єдиного державного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі», що передбачено Законом № 2530-VIII, який набрав чинності 04.10.2018.

Результати дослідження можуть бути застосовані також у навчальному процесі, в межах навчальних курсів *Історія української культури, Прикладна культурологія, Криміналістика*, під час розробки навчальних посібників.

Галузь застосування – *02 Культура і мистецтво*

Прогнозні припущення про розвиток об'єкта дослідження:

– Розробка єдиного стандарту каталогізації артефактів з використанням найновітнішого міжнародного досвіду у цій сфері та уніфікація системи зберігання, вивезення/тимчасового вивезення та розшуку викрадених чи незаконно вивезених культурних цінностей в умовах відсутності Державного реєстру національного культурного надбання та резервних каталогів музеїв, в першу чергу, тих, що знаходяться на окупованих територіях, дозволить гармонізувати національні норми та правила із європейськими та міжнародними вимогами та сприятиме удосконаленню процесу міжнародного розшуку та законного повернення в Україну національного культурного надбання. Результати цієї роботи виявляться важливими не лише для використання в системі митних органів, але і в системі взаємодії Департаменту організації митного контролю та оформлення, Департаменту організації протидії митним правопорушенням та міжнародної взаємодії ДФС з іншими відомствами: інформація про переміщення через митний кордон України юридичними та фізичними особами (громадянами) культурних цінностей, що накопичується в центральній базі даних (ЦБД) ЄАІС, може бути використана в межах їх компетенції Міністерством внутрішніх справ України, Міністерством культури України, Службою Безпеки України, а також в перспективі Інтерполом та іншими відомствами.

– Розробка конче актуальна у контексті щойно прийнятого Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму "єдиного вікна" та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України» № 2530-VIII (Відомості Верховної Ради (ВВР),

2018, № 41, ст.320), що набрав чинності 04.10.2018. Для створення єдиного державного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» необхідно уніфікувати систему реєстрації, опису та обліку культурних цінностей, без чого неможливо функціонування єдиної автоматизованої інформаційної системи органів доходів і зборів України, автоматизованої системи управління ризиками, автоматизованої системи митного оформлення, які передбачено Законом № 2530-VIII.

Ключові слова: стандартизація, каталогізація артефактів, ICOM (Міжнародна рада музеїв), ЮНЕСКО, ВМО, музейна колекція, веб-портал "Єдине вікно для міжнародної торгівлі".

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
1. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОПИСУ ТА РЕЄСТРАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРИ	
1.1 СТАНДАРТ ІСОМ (Міжнародна рада музеїв), ЮНЕСКО ТА ВМО.....	
1.2. СТАНДАРТ ОПИСУ АРТЕФАКТІВ У СВІДОЦТВІ НА ПРАВО ВИВЕЗЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ЦІННОСТІ (Україна) – EXPORT LICENSE (ЕКСПОРТНИЙ ЛІЦЕНЗІЇ ЄС) – ОБ'ЄКТ ІД (ОБЛІКОВІЙ ІДЕНТИФІКАЦІЙНИЙ КАРТЦІ) ІСОМ ТА ІНТЕРПОЛУ.....	
1.3. СТАНДАРТ ОПИСУ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРИ У ПРОГРАМНО-ІНФОРМАЦІЙНОМУ КОМПЛЕКСІ "ПЕРЕМІЩЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ" (ЄАІС).....	
2. ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ КАТАЛОГІВ У МУЗЕЯХ УКРАЇНИ	
2.1. МУЗЕЇ ДНІПРА.....	
2.2. АНАЛІЗ МАТЕРІАЛІВ КАТАЛОГУ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ, ВИКРАДЕНИХ З ДЕРЖАВНИХ МУЗЕЇВ, ЗАПОВІДНИКІВ, УСТАНОВ ТА ПРИВАТНИХ КОЛЕКЦІЙ (1999-2009 РР.) ЩОДО ВІДПОВІДНОСТІ МІЖНАРОДНОМУ СТАНДАРТУ ТА ВИМОГАМ ІСОМ	
3. СТАНДАРТИ ОПИСУ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ У НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТАХ УКРАЇНИ 2013-2018 РР.	
ВИСНОВКИ.....	
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ.....	

ВСТУП

Збереження культурної спадщини України – одна з державних задач, що гостро постають в умовах збройного конфлікту, в яких перебуває зараз Україна. Результатами анексії Криму та бойових дій в зоні АТО стала втрата 2 млн. об'єктів культури на окупованих територіях. Незадовільна ситуація з каталогізацією музейних фондів в Україні, відсутність побудованої на єдиних принципах єдиної мережі обліку культурних цінностей ускладнює використання міжнародного правового механізму захисту та відстоювання права власності України на анексовані пам'ятки культури. Проект спрямовано на розробку єдиного стандарту опису та реєстрації культурних цінностей, на створення на його основі єдиної мережі баз даних різних відомств та міністерств з метою створення єдиної державної системи електронного обліку об'єктів культури, що складають національну культурну спадщину.

Актуальність НДР: для збереження культурної спадщини України в умовах збройного конфлікту необхідно уніфікувати систему зберігання, вивезення/тимчасового вивезення та розшуку викрадених чи незаконно вивезених культурних цінностей. Відсутність Державного реєстру національного культурного надбання та резервних каталогів музеїв, в першу чергу, тих, що знаходяться на окупованих територіях, а також різні принципи опису пам'яток культури у базах даних різних міністерств та відомств, що дотичні до процесу збереження, контролю за переміщенням, розшуку та поверненню викрадених, незаконно вивезених чи анексованих об'єктів культури, ускладнює й унеможлиблює процес міжнародного розшуку та законного повернення в Україну національного культурного надбання. Отже, розробка єдиного стандарту з використанням найновітнішого міжнародного досвіду у цій сфері є надзвичайно актуальною й зумовлена необхідністю гармонізації національних норм та правил із європейськими та міжнародними вимогами.

Науково-дослідна робота «Єдиний стандарт каталогізації артефактів як засіб збереження культурної спадщини в умовах збройного конфлікту » є продовженням виконуваних раніше НДР кафедри. Вихідними даними для проведення НДР є Міжнародні стандарти опису та реєстрації культурних цінностей, законодавчо-нормативні документи зарубіжних країн, закони України, нормативні документи державних органів влади (у т.ч. система каталогізації ICOM, Ідентифікаційна картка (Object ID) ICOM та Інтерполу, Council Regulation (EEC) No 3911/92 of 9 December 1992 on the export of cultural goods, Council Regulation (EEC) No 116/2009, Export licence (Експортна ліцензія ЄС), Закон України від 21.09.1999 № 1068-XIV «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей», Інструкція до наказу Міністерства культури та мистецтв України від 22.04.02 № 258 «Про порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей та контролю за їх переміщенням через державний кордон України», Наказ Міністерства культури України від 03 вересня 2013 року № 819 «Про затвердження форм та порядків ведення реєстрів культурних цінностей», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 05 листопада 2013 року за № 1879/24411, Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму "єдиного вікна" та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України» № 2530-VIII, загальна система кодування різних видів культурних цінностей в Єдиній інформаційній автоматизованій системі митної служби України (ЄАІС).

Для досягнення поставленої мети на першому етапі роботи було проаналізовано міжнародний досвід опису та реєстрації культурних цінностей і виявлено відмінності у стандартах каталогізації об'єктів культури.

На другому етапі роботи здійснено аналіз каталогів музейних колекцій (Дніпропетровськ, Київ) з огляду на відповідність вимогам міжнародних стандартів каталогізації артефактів та підготовлено висновки про сучасний

стан музейних каталогів з огляду на їх відповідність вимогам міжнародних стандартів.

На третьому етапі роботи розроблено реєстраційні форми опису об'єктів культури у каталогах музеїв та в БД. Підготовлено методичні рекомендації щодо опису різних видів культурних цінностей у базах даних відомств, що дотичні до збереження та захисту національної культурної спадщини

1. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОПИСУ ТА РЕЄСТРАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРИ

1.1 СТАНДАРТ ICOM (Міжнародна рада музеїв), ЮНЕСКО ТА ВМО

Міжнародна рада музеїв (ICOM) приділяла завжди велику увагу розробці стандарту каталогізації об'єктів культури, усвідомлюючи, яке принципове значення для збереження, експонування, розшуку викрадених артефактів має правильно складений опис об'єктів культури. Ще у 1993 р. Інститут інформації Гетті ініціював спільний проект з розробки міжнародного стандарту документального опису об'єктів культури з метою покращення їх ідентифікації. У проекті взяли участь служби поліції, митниці, музеїв, продавців об'єктів культури. Появі документа передувала велика робота на терені фундаментальних досліджень в різних сферах мистецтвознавства та музеєзнавства. Було враховано більше 1000 запитань з 84 країн. Результатом цієї багаторічної роботи й став уніфікований документ опису пам'яток культури (*Object ID*), який виконує роль міжнародного стандарту з 1997 р.

Цей стандарт й було розроблено силами, за допомогою якого ICOM (Міжнародна рада музеїв) має ліцензію на сприяння використанню цього стандарту серед музейних працівників. У співпраці з ЮНЕСКО та Інтерполом, ICOM також організовує семінари з метою навчання представників уряду і поліції та митних агентів щодо використання цього стандарту.

Відповідно до рішення ICOM, розроблений міжнародний стандарт має стати основою для формування, в першу чергу, музейних каталогів. Принцип каталогізації виявився настільки вдалим, що Інтерпол включив цей стандарт ідентифікації об'єкта в свою базу даних про викрадені об'єкти культури. Таким чином, Облікова ідентифікаційна картка *Object ID* стає основою бази даних міжнародного Музейного фонду і бази даних Інтерполу про викрадені культурні цінності. Це зумовлює можливість більш швидкого та результативного розшуку викрадених з музеїв пам'яток культури.

Розроблений міжнародний стандарт визначив форму Облікової ідентифікаційної картки *Object ID*, що має наступні рубрики:

ОБЛІКОВА ІДЕНТИФІКАЦІОНА КАРТКА ПРЕДМЕТА - OBJECT ID

ЗРОБІТЬ ФОТОГРАФІЇ
 Фотографії мають надзвичайно важливе значення для ідентифікації та пошуку викрадених предметів. Окрім фотографій загального вигляду предмета, сфотографуйте крупним планом написи, помітки, будь-які пошкодження чи реставраційні втручання. Якщо можливо, помістіть на знімку масштабову лінійку чи предмет відомого розміру.

ДАЙТЕ ВІДПОВІДІ НА ТАКІ ПИТАННЯ:

Тип предмета
 Який тип предмета (живопис, скульптура, годинник, маска)?
 Матеріал і техніка
 З якого матеріалу було виконано предмет (мідь, дерево, полотно, олія)? Техніка виконання (наприклад: різьба, лиття, гравіювання)?
 Розміри
 Які розміри та вагу має предмет? Зазначте одиниці вимірювання, які використовуються (наприклад: сантиметри, дюйми), та вкажіть, які розміри вимірюються (наприклад: висота, ширина, товщина).
 Написи і помітки
 Чи містить предмет певні помітки, цифри чи написи (наприклад, підпис, напис присвяти, назва, помітки виконавця (виробника), пробу, відмітки про власність)?
 Характерні відмінності
 Чи має предмет певні фізичні особливості, що можуть допомогти у його ідентифікації (наприклад: пошкодження, сліди реставрації чи дефекти виробництва)?
 Назва
 Чи предмет має назву, за якою він відомий та його можна ідентифікувати (наприклад: <<Крик>>)?
 Тема
 Що зображено або представлено (наприклад: пейзаж, битва, жінка з дитиною)?
 Дата чи період
 Коли з'явився предмет?
 Дата чи період
 Коли предмет був виконаний (наприклад: 1893 р., початок ХХІ ст., пізній бронзовий добу)?
 Виробник
 Чи відомо вам, хто виготовив предмет? Це може бути ім'я відомої особи (наприклад: Томас Тоніон), компанії (наприклад: Тіффані), чи культурна група (наприклад: Готі).

НАЛИШЬ КОРОТКИЙ ОПИС
 Сюди також можна включити будь-яку додаткову інформацію, яка допоможе ідентифікувати предмет (наприклад: копії і форми предмета, де був вироблений).

НАДІЙНО ЗБЕРІГАЙТЕ ІНФОРМАЦІЮ
 Додатковий опис предмета, зберігайте інформацію у надійному місці.

Іл. 1.

Уніфікація реєстраційних та дозвільних документів на вивезення культурних цінностей як один з стратегічних напрямків роботи Сектора культури ЮНЕСКО по забороні та попередженню незаконного ввезення, вивезення та передачі права власності на культурні цінності передбачена й новою Інструкцією ЮНЕСКО «Юридичні та практичні заходи проти незаконного обігу культурних цінностей» (Legal and practical measures against illicit trafficking in cultural property), затвердженою на третій нараді ЮНЕСКО 18-20 травня 2015 р. [6]. Інструкцією рекомендовано ввести єдиний типовий сертифікат на вивезення культурних цінностей (Model export certificate for cultural objects) [7], розроблений спільно Секретаріатом ЮНЕСКО та ВМО, як «зручний робочий інструмент для боротьби з незаконним обігом культурних цінностей» [18,7] Принципи опису культурних цінностей в цьому типовому документі, який рекомендований ЮНЕСКО всім службам (і на цьому зроблено окремий наголос!), причетним до процесу збереження, охорони, переміщення та розшуку культурної спадщини, подібні до детального опису об'єктів культури в Експортній ліцензії ЄС.

Порівняння українських документів на вивезення культурних цінностей (Свідоцтво) з відповідними документами ЄС та тими, що рекомендовано ЮНЕСКО та ВМО, не потребує навіть коментарю. Достатньо зазначити, що в українському Свідоцтві на право вивезення/тимчасового вивезення к.ц. зазначено лише 5 ідентифікаційних ознак культурної цінності, з яких митник не може ідентифікувати жодної, окрім розмірів, тоді як в Експортній ліцензії це 17 боксів (поля) з описовою інформацією про видимі і формальні ознаки предметів, а запропонований ЮНЕСКО т ВМО єдиний типовий сертифікат на вивезення культурних цінностей (Model export certificate for cultural objects) містить 21 бокс з інформацією, необхідною для однозначної ідентифікації об'єкта культури [7].

MODEL EXPORT CERTIFICATE FOR CULTURAL OBJECTS

Each heading must be completed, except headings 2, 12 and 18 if they do not apply

Application	1. Beneficiary applicant requesting the exportation (name and address)	2. Beneficiary applicant's representative (name and address)
	3. Issuing authority (name and address)	4. Export authorization No. _____ Duration: _____ From : ____ / ____ / ____ Country of destination : _____
	5. Initial consignee (and subsequent consignee(s)) if known (name and address)	6. Type of export Permanent export Temporary export Time limit for re-importation : ____ / ____ / ____

Іл. 2

Звіт Служби внутрішнього нагляду Сектора культури ЮНЕСКО щодо оцінки нормотворчої діяльності цього сектора у відношенні Конвенції ЮНЕСКО про заходи, спрямовані на заборону та попередження незаконного ввезення, вивезення та передачі права власності на культурні цінності (ЮНЕСКО, Париж, 1970) (Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property (UNESCO, Paris, 1970) за 2012-2015 pp. та документ C70/15/3.MSP/6 [5; 6] окремо наголошує на важливості "забезпечити тісний зв'язок між митними органами, спеціалістами управління культурним надбанням та поліцейськими для контролю та надійності такого експортного сертифікату"[18, 7], а для цього здійснювати постійний процес навчання та

спільних семінарів представників різних служб, причетних до збереження культурної спадщини.

На цьому шляху виконання рекомендацій ЮНЕСКО та ВМО розробка єдиного для різних служб стандарту опису та реєстрації культурних цінностей є нагальною проблемою для України задля успішного функціонування нашої системи збереження та охорони культурної спадщини на міжнародному рівні.

Україна як держава-учасник Конвенції ЮНЕСКО про заходи, спрямовані на заборону та попередження незаконного ввезення, вивезення та передачі права власності на культурні цінності (ЮНЕСКО, Париж, 1970) Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property (UNESCO, Paris, 1970) несе відповідальність за своєчасне, скоординоване з міжнародними принципами втілення основних положень цієї Конвенції та всіх нормотворчих ініціатив, запропонованих Сектором культури ЮНЕСКО в рамках виконання даної конвенції.

- В першу чергу, необхідно чітко скоординувати національне законодавство щодо збереження культурної спадщини з міжнародними правилами і стандартами, бо саме існуючими розбіжностями користуються люди, втягнуті у незаконний обіг культурних цінностей. Як зазначено у п. 17 Звіту Сектора культури ЮНЕСКО на Третій нараді ЮНЕСКО з питань виконання Конвенції 1970 р. (травень 2015 р.), «національні положення щодо вищезазначених питань мають бути достатньо чіткими задля запобігання значним розбіжностям в інтерпретації іноземними судами їхніх зобов'язань» [18,6]

- Плідній співпраці всіх служб України, зацікавлених у збереженні національного культурного надбання, заважає не тільки розбіжність наших принципів реєстрації культурних цінностей (на різних етапах їх збереження, контролю за переміщенням чи розшуку) з міжнародними стандартами, а й наявність розбіжностей в інформації, що міститься в документах про пам'ятку культури, якими керуються різні національні відомства. Це не відповідає п.5 с Резолюції Третьої наради ЮНЕСКО (документ 3.MSP 8)

«створити актуальну і точну національну систему реєстрів культурних цінностей»[4, 11].

1.2 СТАНДАРТ ОПИСУ АРТЕФАКТІВ У СВІДОЦТВІ НА ПРАВО ВИВЕЗЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ЦІННОСТІ (Україна) – EXPORT LICENCE (ЕКСПОРТНІЙ ЛІЦЕНЗІЇ ЄС) – OBJECT ID (ОБЛІКОВІЙ ІДЕНТИФІКАЦІЙНІЙ КАРТЦІ) ІСОМ ТА ІНТЕРПОЛУ

Аналіз стандартів опису артефактів і діючої європейської системи експорту та контролю за переміщенням культурних цінностей, а також системи Інтерполу з обліку викрадених культурних цінностей показав, що і стандарти, і самі системи суттєво відрізняються від правил, що використовуються в митній службі України.

Перша відмінність стосується загальної установки зарубіжних систем ідентифікації на якомога детальніший опис характерних ознак об'єкта культури у дозвільних документах.

Так, правила заповнення Стандартної експортної ліцензії ЄС (*Standard export license*), визначені у Регламенті Ради ЄС № 752/93 (656/2004) передбачають окрім надання досить детальної інформації про об'єкт культури у графах 9-16 заповнити Графу 17 «Інші особливості» (Box 17: Other characteristics): «Надайте будь яку іншу інформацію формальних ознак, що може бути корисною для ідентифікації (історія походження, умови використання, власники, стан збереження та реставрації, бібліографія, електронний код або маркування)». Не менш детальною й точною має бути й інформація про способи та техніку виготовлення об'єкта культури – Графа 20 «Спосіб виготовлення або техніка» (Box 20: Medium or technique): «Інформація, наведена в цій графі, має бути настільки точною, наскільки можливо. Указати матеріал або техніку виконання (олійний живопис, гравюра, вугілля або рисунок олівцем, лиття, нітратна плівка, і т. ін.)» [3; 2].

Інтерполівська Облікова ідентифікаційна картка предмета – *Object ID* базується на подібних принципах. Так, у рекомендаціях до заповнення

розділу «Напишіть короткий опис» (Write a short description), що доповнює попередні два розділи: (Фотографія та Опис, який містить 9 позицій (порівняйте з нашими 5 позиціями), зазначено: «Сюди також можна включити будь яку додаткову інформацію, що допоможе ідентифікувати предмет (наприклад: колір і форма предмета, де був вироблений» [1].

Друга відмінність пов'язана з тим, що і в Стандартній експортній ліцензії ЄС (*Standard export license*), і в Обліковій ідентифікаційній картці предмета – *Object ID* в системі Інтерполу акцент зроблено на детальному описі всіх видимих фізичних особливостей предмета, тобто на таких ознаках пам'ятки культури, які може виявити не тільки спеціаліст, а звичайна людина при уважному візуальному огляді, що принципово важливо саме для митника, й, зокрема, українського митника, який працює часто без мистецтвознавців (в Україні це відбувається у 99% випадків).

Скажімо, правило до заповнення Графи 9 Стандартної експортної ліцензії, а саме з цієї Графи починається опис переміщеної культурної цінності, вимагає: «Точно визначте вид культурної цінності (наприклад, живопис, скульптура, барельєф, негатив чи позитив для фото, меблі або частина гарнітуру, музичний інструмент) та надайте детальний опис всіх видимих особливостей об'єкту.

- Якщо місця для необхідного опису не вистачає, додайте необхідну кількість додаткових аркушів» [3].

Подібну вимогу сформульовано й для заповнення позиції «Характерні відмінності» (*Distinguishing features*) в 2 Розділі Облікової ідентифікаційної картки *Object ID* Інтерполу: «Чи має предмет певні фізичні особливості, що можуть допомогти його ідентифікації (наприклад, пошкодження, сліди реставрації чи дефекти виробництва?)» [1].

Відмінність третя зумовлена принципово іншими вимогами до фотографій, головна функція яких, за нормами митного контролю в ЄС та за вимогами Інтерполу, полягає в тому, щоб сприяти однозначній ідентифікації предмета; саме тому особа, що контролює переміщення об'єкта культури, має

отримати його зображення в різних ракурсах.

Регламент Ради ЄС № 752/93 (656/2004) чітко формулює вимоги до фотографій, які мають розміщуватися у 24 графи Стандартної експортної ліцензії : «Кольорове фото (не менше 9 x 12 см.) має бути наклеєне. Для спрощення ідентифікації тривимірних об'єктів вимагається фото всіх фасетів.

- Уповноважені особи завіряють фото із зворотного боку підписом та печаткою організації, що видає ліцензію. Компетентні особи за необхідності можуть вимагати додаткові фотографії об'єкту»[3;2].

Облікова ідентифікаційна картка предмета – *Object ID* Інтерполу вимоги до фотографії включила у Розділ 1 «Зробіть фотографії» (Take photographs), де зазначено наступне: «Фотографії мають надзвичайно важливе значення для ідентифікації та пошуку викрадених предметів. Окрім фотографій загального вигляду предмета, сфотографуйте крупним планом написи, помітки, будь-які пошкодження чи реставраційні втручання. Якщо можливо, помістіть на знімку масштабну лінійку чи предмет відомого розміру»[1].

Нагадаємо, що українська Інструкція до наказу Міністерства культури та мистецтв України від 22.04.02 № 258 «Про порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей та контролю за їх переміщенням через державний кордон України» рекомендує супроводження культурної цінності тільки одним фото загального вигляду предмета розмірами 13 x 18 см. [15]. Ніде не сказано про необхідність зображення на знімку масштабної лінійки, або про необхідність фіксації на фото написів, позначок, клейм, тощо. Така ситуація аж ніяк не сприяє ідентифікації об'єктів культури.

Додамо до цих висновків ще один, не менш важливий. Без потрібних фотографій не може професійно працювати не тільки митник, а й представники МВС України, що займаються розшуком викрадених культурних цінностей. Зазначимо, що без відповідних фотографій Інтерпол не бере до розшуку культурну цінність. На сьогоднішній день в Україні,

нажаль, не тільки ті об'єкти культури, що пройшли державну експертизу й дозволені до вивезення з країни не супроводжуються необхідними фотографіями, а й каталоги багатьох музеїв нашої країни не мають необхідних фото тих пам'яток культури, що формують музейні колекції. В наслідок цього велика кількість викрадених з музеїв України культурних цінностей, зазначених в «Каталозі культурних цінностей, викрадених з державних музеїв, заповідників, установ і приватних колекцій (1999-2009 рр.)» (К., 2010), не включена до бази даних Інтерполу. Отже одна з нагальних задач, що потребує якнайшвидшого вирішення – це фіксація в цифровому вигляді всіх одиниць музейних фондів. Беручи до уваги, що сьогодні існують новітні технології виготовлення 3D- зображень, варто орієнтуватися саме на них. Подібні зображення мають супроводжувати й ті пам'ятки культури, що вивозяться з нашої країни або з метою відчуження, або тимчасово. Такі зображення або фотографії об'єктів культури у різних ракурсах (враховуючи європейський та світовий досвід) мають замінити сьогоденні кольорові фото загального вигляду предмета розмірами 13 x 18 см.

Таким чином, українська система опису культурних цінностей, дозволених до вивезення, і, як наслідок, українська система митного контролю за переміщенням культурних цінностей суттєво відстає від світового рівня й потребує удосконалення відповідно до європейських стандартів. Сучасне прагнення України до євроінтеграції вимагають активізувати розробку відповідних принципів опису й сучасних методик митного контролю за переміщенням культурних цінностей.

Орієнтація на однозначну ідентифікацію об'єктів культури за допомогою їх професійного й детального опису у товаросупровідних документах, що прийнята в ЄС та в світі, має бути врахована в практиці митних органів України. Вирішення цієї важливої державної задачі неможливе без активної співпраці всіх зацікавлених сторін цього процесу: музеїв, Міністерства культури і туризму України, Державної митної служби, що здійснює контроль за легітимним переміщенням артефактів через кордон,

міністерств, що займаються розшуком викрадених культурних цінностей. Для того, щоб взаємодія різних відомств була результативною, необхідно, як найменше, визначитися з єдиним порядком реєстрації, формування єдиної бази даних, побудованої на єдиних принципах опису/каталогізації артефактів, що зберігаються в колекціях музеїв України. Важливо співвіднести дані з музейних інвентаризаційних книжок та карток, Науково уніфікованого паспорту експоната, з тими, що містяться у *Свідоцтві на право вивезення/тимчасового вивезення культурних цінностей* через державний кордон України, що його видає Міністерство культури і туризму України, і врахувати при цьому реальні можливості посадової особи митного органу, що здійснює на кордоні контроль за переміщенням пам'яток культури.

1.3 СТАНДАРТ ОПИСУ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРИ У ПРОГРАМНО-ІНФОРМАЦІЙНОМУ КОМПЛЕКСІ «ПЕРЕМІЩЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ» (ЄАІС)

Розробка уніфікованих принципів опису об'єктів культури у базах даних всіх відомств, що забезпечують зберігання, контроль за переміщенням через кордон, захист та розшук викрадених об'єктів культури видається однією з першочергових задач, що постають зараз перед Україною, особливо в сучасних умовах збройного конфлікту. На шляху розв'язання цієї проблеми кафедра культурології та митної ідентифікації культурних цінностей УМСФ спільно з департаментом інформаційних технологій та статистики митної служби розробила та у січні 2014 р. інтегрувала до ЄАІС (Єдина автоматизована інформаційна система митної служби) програмно-інформаційний комплекс (ПК) «Переміщення культурних цінностей» як основу Системи реєстрації культурних цінностей. ПК, ПК, що базується на унікальній методиці опису та ідентифікації культурних цінностей, розроблений фахівцями кафедри культурології та митної ідентифікації культурних цінностей,

Програмно - інформаційний комплекс «Переміщення культурних цінностей» (далі - ПК) створений для накопичення інформації щодо обліку культурних цінностей, що переміщуються через митний кордон України, а також забезпечення можливості здійснювати пошук цієї інформації за певними реквізитами.

і має наступні функціональні можливості:

- введення інформації щодо культурних цінностей та завантаження пов'язаних з нею необхідних робочих файлів;
- пошук та перегляд інформації щодо культурних цінностей за визначеними реквізитами;
- перегляд наявних в базі даних, пов'язаних з визначеними культурними цінностями [9] .

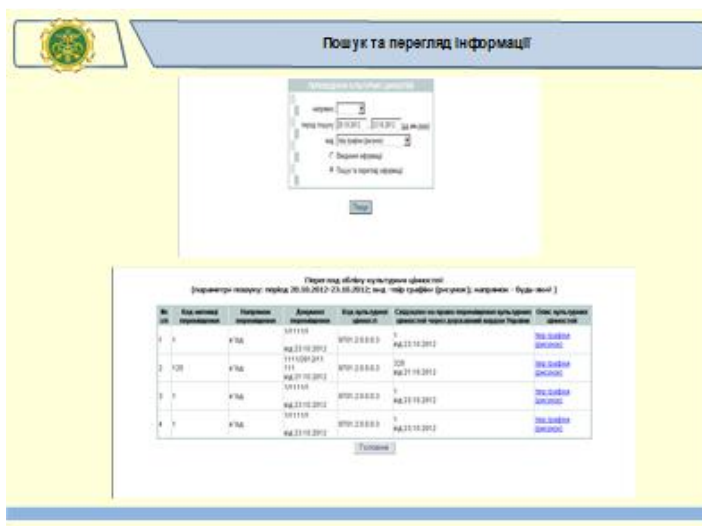
Основою ПК є реєстраційно-ідентифікаційні форми (іл.3), де врахований міжнародний стандарт ICOM. Вони базуються на принципі детального опису видимих ознак об'єкту культури, що є головним і в картці *Object ID*, запропонованій ICOM як рекомендований музеям світу міжнародний уніфікований документ опису пам'яток культури, врахований Інтерполом, а також в Експортній ліцензії країн ЄС. Такий принцип дозволяє здійснити однозначну ідентифікацію об'єкту культури, отже забезпечити й його розшук в разі викрадення, й його ідентифікацію під час контролю за переміщенням через кордон.

Іл.3

Іл. 4

Іл. 5

Іл. 6

Тільки за умови уніфікації принципів формування баз даних різних міністерств та відомств на основі єдиного стандарту опису та каталогізації можливе створення єдиної мережі електронного обліку та контролю за культурними цінностями, що забезпечує використання інформації про будь-які колекції об'єктів культури та позбавляє необхідності створення резервної документації, відсутність якої особливо в умовах збройного конфлікту не дозволяє встановити реальні обсяги втраченого чи незаконно привласненого й позиватися до міжнародних судових установ з приводу законного повернення втраченого Україною. На сучасному етапі, коли ще не сформований Державний реєстр національного культурного надбання, а документація про об'єкти культури зберігається безпосередньо в музеях (в тому числі й тих, що перебувають на тимчасово окупованих територіях), створення єдиної електронної мережі обліку культурної спадщини є найактуальнішою державною проблемою. Актуальність розробки єдиного стандарту з використанням найновітнішого міжнародного досвіду у цій сфері зумовлена необхідністю гармонізації національних норм та правил із європейськими та міжнародними вимогами.

2. ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ КАТАЛОГІВ У МУЗЕЯХ УКРАЇНИ

2.1. МУЗЕЇ ДНІПРА

В рамках НДР на другому етапі виконання теми було проаналізовано принципи ведення каталогів трьох музеїв Дніпра. Ситуація з каталогізацією виявилася далекою від тих міжнародних вимог та стандартів, які було визначено на першому етапі виконання НДР.

Однак, у новостворених музеях більш активно і послідовно прагнуть враховувати міжнародні стандарти, розроблені ICOM (Міжнародною радою музеїв) та ЮНЕСКО, що показав порівняльний аналіз ведення каталогів у новому сучасному Музеї українського живопису, створеному лише у жовтні 2013 р., та у двох старих музеях: Дніпропетровському художньому музеї, початок історії якого сягає 1914 р., та у Дніпропетровському національному історичному музеї імені Д. І. Яворницького, заснованому ще у 1849 р. як «Музеум древностей Екатеринославской губернии». Не лише вік, а й походження, об'єм та культурна значимість цих трьох потужних музейних колекцій суттєво відрізняються одна від одної.

Так, Музей українського живопису (м. Дніпро) – недержавна музейна організація, яка входить до Міжнародної ради музеїв (ICOM), має досить цікаве зібрання , що постійно поповнюється шляхом нових надходжень. З моменту заснування музей працює над каталогізацією фонду, який складається з понад 2500 творів живопису, графіки, емальєрного мистецтва тощо. Однак, незважаючи на організаційний зв'язок Музею з ICOM, на сьогоднішній день музей лише планує впроваджувати стандарт **Посвідчення предмета мистецтва**, запропонований Фондом Дж. Пола Гетті, – уніфікований документ опису пам'яток культури (**Object ID**), який виконує роль міжнародного стандарту з 1997 р. , впроваджений, за рекомендаціями ICOM та ЮНЕСКО, у практичну діяльність музеїв, Інтерполу та Євромитниці.

Відповідно до рішення ICOM, розроблений міжнародний стандарт має стати основою для формування, в першу чергу, музейних каталогів. Розроблений міжнародний стандарт визначив форму Облікової ідентифікаційної картки (*Object ID*), що має наступні рубрики:

ОБЛІКОВА ІДЕНТИФІКАЦІЙНА КАРТКА ПРЕДМЕТА - OBJECT ID

☐ **ЗРОБІТЬ ФОТОГРАФІЇ**
 Фотографії мають надзвичайно важливе значення для ідентифікації та пошуку вивраджених предметів. Окрім фотографій загального вигляду предмета, сфотографуйте крупним планом написи, підписи, будь-які пошкодження чи реставраційні втручання. Якщо можливо, помістіть на знімку масштабову лінійку чи предмет відомого розміру.

☐ **ДАЙТЕ ВІДПОВІДІ НА ТАКІ ПИТАННЯ:**

Тип предмета
 Який тип предмета (живопис, скульптура, подвійник, маска)?

Матеріал і техніка
 З якого матеріалу було виконано предмет (мідь, дерево, полотно, сукно)? Техніка виконання (наприклад: різьба, литьє, гравіювання)?

Розміри
 Які розміри та вагу має предмет? Зазначте одиниці вимірювання, які використовуються (наприклад: сантиметри, дюйми), та вкажіть, які розміри вимірювались (наприклад: висота, ширина, товщина).

Написи і помітки
 Чи містить предмет певні написи, цифри чи написи (наприклад, підпис, напис, присвята, назва, помітки виконавця (виробника), пробу, відатки про власність)?

Характерні відмінності
 Чи має предмет певні фізичні особливості, що можуть допомогти у його ідентифікації (наприклад: пошкодження, сліди реставрації чи дефекти виробництва)?

Назва
 Чи предмет має назву, за якою він відомий та його можна ідентифікувати (наприклад: «Сібрис»)?

Тема
 Що зображено або представлено (наприклад: пейзаж, битва, жінка з дитиною)?

Дата чи період
 Коли предмет був виконаний (наприклад: 1893 р., початок ХХ ст., пізня бронзова доба)?

Виробник
 Чи відомо вам, хто виготовив предмет? Це може бути ім'я відомої особи (наприклад: Томас Тоніоні), компанії (наприклад: Тіффані), чи культова група (наприклад: Готі).

☐ **НАЛІПИШЬ КОРОТКИЙ ОПИС**
 Сюди також можна включити будь-яку додаткову інформацію, яка допоможе ідентифікувати предмет (наприклад: колер і форма предмета, де був вироблений).

☐ **НАДІЙНО ЗБЕРІГАЙТЕ ІНФОРМАЦІЮ**

Іл. 7

Музей українського живопису має вичерпну інформацію про цей стандарт і навіть здійснює оформлення *Паспорта предмета мистецтва*, розробленого згідно з європейським стандартом *Object ID*. Але такий Паспорт на практиці поки що надається лише покупцю твору мистецтва, що музейні працівники пояснюють обмеженою кількістю працівників отже неможливістю складання подібних паспортів на всі 2500 одиниць зберігання з колекції музею.

Музей українського живопису
Червона площа, 5-А
Тел.: 096 610 37 96, 099 068 31 68
Дніпропетровськ

Музей українського живопису
Червона площа, 5-А
Тел.: 096 610 37 96, 099 068 31 68
Дніпропетровськ

ПАСПОРТ ПРЕДМЕТА ИСКУССТВА
(согласно общеевропейскому стандарту Object ID)

Тип предмета _____

Автор _____

Год рождения _____

Название _____

Материал, техника _____

Размер _____ х _____ см

Надписи
В _____ углу надписи _____
На оборотной стороне холста _____ надписи _____

Дата или период
Согласно надписи на _____ (со слов заявителя),
работа выполнена в _____ году.

Описание

Состояние

Рекомендации по хранению
1. Не подвергать предмет воздействию влаги.
2. Предпочтительно содержание работы при одинаковых температурно-влажностных условиях, без резких перепадов температурно-влажностного режима (оптимальные условия: температура 18-25 °C, влажность 40-60 %).

Вывод
Работа написана _____
Может иметь коллекционное значение.

Примечание
Данный документ не является основанием для вывоза произведения за пределы Украины.
Дата _____ 20__ года
Место документа: _____

Директор Музея украинського живопису
(Бурбало С. В.)

www.museum-painting.dp.ua

Іл. 8

Але і розроблений музеєм *Паспорт* не містить фото твору мистецтва, яке є його важливою ідентифікаційною складовою і відсутність якого унеможливорює повноцінну ідентифікацію об'єкта культури.

Ситуація з описом об'єктів культури за міжнародним стандартом не краща і у державних музеях, до яких належать Дніпропетровський художній музей, фонди якого налічують близько 9000 одиниць, та Дніпропетровський національний історичний музей імені Д. І. Яворницького, до фондів якого увійшли: колекція Почесного громадянина Катеринослава О. М. Поля (4770 предметів), вартість якої становила 200 тисяч рублів сріблом, 70-тисячна колекція відкритого у 1902 р. Обласного музею імені О. М. Поля, 40 тисяч археологічних предметів, знайдених під час роботи Дніпростроївської археологічної експедиції на чолі з Д. І. Яворницьким у 1927-1932рр. і багато інших предметів, що сформували фонди Меморіального дому-музею академіка Д. І. Яворницького, та музею «Літературне Придніпров'я», відкритих як філіали Дніпропетровського національного історичного музею у 1988 р.

У державних музейних організаціях з метою вдосконалення системи обліку, обробки та використання інформації про музейні предмети, які складають Музейний фонд України, упроваджено **Науково уніфікований паспорт**. Вимоги щодо його заповнення та зміст затверджено Наказом Міністерства культури і мистецтв України *«Про затвердження Порядку занесення унікальних пам'яток Музейного фонду України до Державного реєстру національного культурного надбання»* N 653 від 25.10.2001 (Додаток 1 до п. 3.3), зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 14 лютого 2002 року за N 144/6432.

Витяг з Додатку 1:

«У музеях, де є комп'ютери, науково уніфікований паспорт використовується в системі автоматизованого обліку музейних предметів як вихідний інформаційний документ.

Науково уніфікований паспорт зберігається за правилами зберігання обліково-фондової документації музею.

Науково уніфікований паспорт має 46 реквізитних полів визначеного формату за відповідними порядковими номерами.

Науково уніфікований паспорт не розрахований на одночасне складання, його поля заповнюються у міру вивчення музейного предмета і накопичення інформації про нього. З появою відомостей або даних про предмет паспорт може поповнюватися додатками на окремі ознаки чи на групу ознак».

Зміст реквізитних полів науково уніфікованого паспорта:

Науково уніфікований паспорт N

1. Відомство	15. Фото	23. Спосіб надання: закупка ... замовлення ... дарунок ...	37. Реставрація і реконструкції щодо реставрації термінові	38. Можливість транспорту	39. Кількість фотографій	40. Кількість негативів	41. Кількість додатків
2. Адміністративне підпорядкування		24. Документи	38. Реставрація і реконструкції щодо реставрації термінові	39. Можливість транспорту	39. Кількість фотографій	40. Кількість негативів	41. Кількість додатків
3. Музей		25. Класифікація [26. Тематика]	39. Можливість транспорту	40. Кількість фотографій	40. Кількість негативів	41. Кількість додатків	
4. Адреса		26. Тематика	40. Кількість фотографій	41. Кількість негативів	41. Кількість додатків		
5. Відділ		27. Кількість	41. Кількість негативів				
6. Розділ		28. Розмір (см/мм)					
7. Км. N		29. Матеріал	42. Експонування				
8. Інв. N		30. Тематика	43. Записи наявності (документ, дата)				
9. Спец. інв. N		31. Дорогоцінні метали	44. Відбиток				
10. Спец. інв. №		32. Дорогоцінні каміни	45. Архівні матеріали				
11. Колекційний опис N		Назва [Маса (г)] [Проба]	46. Відповідальні				
12. Запис в інф. системі N		Назва і під [К-ть [Маса [Розмір [Назва і під [К-ть [Маса [Розмір [Назва і під [К-ть [Маса [Розмір	Завідувач				
13. Дата вводу в інф. систему		[У частоті -]	Підпис				
14. Негатив N		33. Опис предмета	Підпис				
15. Топографічний цифр			Підпис				
17. Назва			Заступник директора музею з наукової роботи				
18. Автор або виробник			Підпис				
19. Час і місце створення (заготовлення)			Дата				
20. Час і місце виявлення							
21. Час і місце пошуку							
22. Джерело надання							
Вкладка N _____ до науково уніфікованого паспорта N _____							
Вкладка N _____ до науково уніфікованого паспорта N _____							

Іл. 9

Зміст **Науково уніфікованого паспорта** загалом відповідає змісту стандарту, запропонованому Фондом Дж. Пола Гетті. Та є деякі відмінності.

По-перше, головна інформація в Науково уніфікованому паспорті подана упереміш з додатковою, факультативною, що ускладнює розташуванню її в уніфікованій базі даних. До того ж занадто узагальнене реквізитне поле №33 («Опис предмету»), в той час як у Посвідченні предмета мистецтва пропонується розмежувати такі ідентифікаційні ознаки як «Сюжет твору» та «Відмінні особливості».

Детально не прописані вимоги до фото, вони обмежуються загальною рекомендацією: «Уміщується кольорова фотографія предмета розміром 9 x 13 см. Крім того, у паспорт може вкладатися фото предмета або його частин у різних ракурсах. Фотографія наклеюється з чотирьох сторін клеєм ПВА, розчиненим у воді».

В той же час якісні фотографії предмета мистецтва є важливою ідентифікаційною ознакою, про що йдеться у Керівництві ЮНЕСКО «Юридичні та практичні заходи проти незаконного обігу культурних цінностей» (CLT / CH / INS-06 / 22) , де надаються детальні рекомендації щодо фотографування об'єкта:

- ідеальна точка зору – під кутом 90° по відношенню до центру предмета;

- порожнисті предмети краще фотографувати під невеликим кутом зверху, що відображає верхню частину предмета (наприклад, чаші);
- фотографування під різними кутами;
- розміщення вертикально поряд з предметом фотографічної масштабної лінійки та порівняльної карти кольорів, що документально підтвердить точний колір та розмір предмета;
- максимальна контрастність фону (чорний або білий);
- розміщення джерела освітлення у лівому верхньому куті для запобігання появи тіні на предметі;
- використання різних фонів та освітлення знизу та/або зверху для фотографування скляних предметів.

Нажаль, ситуація з веденням та обліком музейних фондів залишається незадовільною і у державних музеях. Наведемо деякі приклади:

В Дніпропетровському художньому музеї з 1949 року зберігається картина Л.К.Кудрявцева «Форсування р. Дніпро в районі с. Військове в вересні 1943 р.», яку використав (нажаль, не посилаючись на першоджерело) інший художник в діорамі «Битва за Дніпро» (м. Дніпро). Питання не в тому, що твір було м'яко кажучи «списано», а в тому, що картину Л.К. Кудрявцева не було включено до інвентарних книг Дніпропетровського художнього музею ані в післявоєнні роки (що можна якось виправдати), ані пізніше. І таких картин багато по музеях України.

Іл. 10

Л.К. Кудрявцев «Форсування р. Дніпро в районі с. Військове в вересні 1943 р.», 1450×2000 мм, (1949 р.).

2.2 АНАЛІЗ МАТЕРІАЛІВ КАТАЛОГУ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ , ВИКРАДЕНИХ З ДЕРЖАВНИХ МУЗЕЇВ, ЗАПОВІДНИКІВ, УСТАНОВ ТА ПРИВАТНИХ КОЛЕКЦІЙ (1999-2009 РР.) ЩОДО ВІДПОВІДНОСТІ МІЖНАРОДНОМУ СТАНДАРТУ ТА ВИМОГАМ ІСОМ

Протидіяти незаконному обігу культурних цінностей як в Україні, так і за її межами, здатна єдина уніфікована система зберігання, вивезення/тимчасового вивезення та розшуку викрадених чи незаконно вивезених культурних цінностей, що відповідала б міжнародним стандартам та сприяла б плідній співпраці у цьому напрямку Міністерства внутрішніх справ та Інтерполу. Аналіз матеріалів означеного Каталогу показав, що така система на сьогоднішній день відсутня.

Перш за все, відсутні єдині принципи каталогізації артефактів, які становили частину Музейного фонду України та були викрадені. По-друге, що є не менш важливим, включені до Каталогу атрибуційні ознаки пам'яток культури не відповідають міжнародній кодифікаційній системі. Саме це і не дозволяє занести розшукувані культурні цінності до єдиної бази даних Інтерполу.

Наведемо приклади за окремими видами культурних цінностей.

Зброя.

1. Жоден викрадений музейний експонат не має фотографії.

2. Часто відсутні розміри об'єкту або вказана лише довжина і дуже рідко - три показники розміру.

17. Німецький кинджал.

XX ст.

Інв. № Р – 2655.

Жашківський історичний музей.

Викрадено: 22.04.2014 р.

3. У деяких артефактів не вказується матеріал, з якого вони виготовлені, а також час виготовлення та країна походження, у антикварної зброї рідко зазначається техніка декору.

30. Тесаки турецькі – 2 одиниці.

XVIII ст.

Музей О. В. Суворова с. Тиманівка.

Викрадено: 21.10.1999 р.

4. Відсутня інформація про наявність або відсутність клейма. При наявності клейма не завжди існує його опис (місце розташування, розміри, сюжетно-літерна частина).

26. Піхви й руків'я кинджала.

Срібло, дерево.

Оформлені орнаментом з чорнінням, клеймо в

металі, внутрішня сторона – дере'яна. Немає

клинки, у руків'я край загнутий.

Лохвицький краєзнавчий музей ім. Г. С. Сковороди.

Викрадено: 13.10.2000 р.

В атрибуції предметів декоративно-ужиткового призначення спостерігаються ті ж недоліки. В описі порцелянових та фаянсових виробів та виробів з дорогоцінних металів часто відсутня інформація про клеймо.

8. Блюде.

XIX ст.

Порцеляна.

Розміри: d – 24 см.

Інв. № Д – 184.

Світлого кольору з рослинним орнаментом по колу.

Сосницький краєзнавчий музей ім. Ю. Виноградського.

Викрадено: 14.2001 р.

За відсутності фото та особливих ідентифікаційних ознак знайти викрадений одяг за таким описом, що надається нижче, наприклад, вкрай неможливо:

153. Сорочка жіноча – 2 одиниці.

20-30-і рр. XX ст.

УРСР.

Полотно. Вишивка гладдю

Інв. № 1352; 1353.

Краєзнавчий музей с. Ольгопіль.

Викрадено: 24.09.2005 р.

Щодо атрибуційних ознак монет та предметів фалеристики, то не завжди вказані розміри (або тільки один – d), вага, опис аверсу та реверсу, та жоден артефакт не містить опису третього фацету – гурту.

6. Монета "талер".

Голландська республіка, провінція Гельдерн.

Срібло. Карбування.

Вага: 27,1 г.

Инв. № 1661 оф.

Державний історико-культурний заповідник "Поле

Полтавської битви".

Викрадено: 07.09.2002 р.

У предметах боністики також не завжди присутні описи аверсу та реверсу, відсутній опис водяних знаків.

7. Державний кредитний білет "3 рубля".

1905 р.

Росія.

Папір. Друк, водяні знаки.

Розміри: 10 x 15 см.

Инв. № ПН-2.

Серія № УБ – 601088.

Радзивилівський районний історичний музей.

Викрадено: 25.02.2003 р.

Образотворче мистецтво. Живопис.

Якщо твори живопису, в основному, мають фото, то атрибуційні ознаки їх іноді або взагалі відсутні, або неповні та не дозволяють ідентифікувати твір. Це стосується, в основному, екземплярів з приватних колекцій, де, крім фото, не зазначені наступні ознаки: «вік та країна походження», «розмір», «матеріал», «техніка виготовлення», а навіть твори з музейних фондів не містять серед названих атрибуційних ознак інформації про «наявність або відсутність підпису», його стан та місце розташування.

Твори, автори яких невідомі, в Каталозі не мають навіть зазначення живописної школи:

128. Невідомий автор, «Вечір»

Україна

Розміри: 85x55 см

Инв. № 98

Літературно-меморіальний музей М.П.Стельмаха

Викрадено: 11.04.2008 р.

(Фото відсутнє)

Для порівняння наведемо витяг з бази даних Інтерполу, що містить опис викраденого твору живопису (фото присутнє).

TREE IN WINTER

Type:	PAINTING / ODERN/FIGURATIVE/ EXTERIOR SCENE WITHOUT
FIGURE	
Period:	1955
Artist(s):	SOSHANA
Technics:	PAINTING / OIL
Height:	61 cm
Width:	46 cm
Signature state:	
	LEGIBLE SIGNATURE
Materials:	CANVAS/COTTON/FABRIC/LINEN

Нижче наданий переклад.

ДЕРЕВО ВЗИМКУ

Вид:	ЖИВОПИС/СУЧАСНИЙ/ФІГУРАТИВНИЙ/ ЕКСТЕР'ЄРНАСЦЕНА БЕЗ ФІГУРИ
Час:	1955
Автор:	SOSHANA
Техніка:	ЖИВОПИС / ОЛІЯ
Висота:	61 CM
Ширина:	46 CM
Стан підпису:	ПІДПИС РОЗБІРЛИВИЙ
Матеріали:	ПОЛОТНО / БАВОВНА / ТКАНИНА / ПОЛОТНО

Графічні твори, хоч і мають достатні атрибуційні ознаки, але не супроводжуються фотографіями.

Не кращий стан має атрибуція *ікон*, які на сьогодні посідають перше місце за кількістю викрадень та ймовірного потрапляння на закордонний антикварний ринок. Відсутність фотографій, розмірів тривимірних основ, матеріалу та техніки декорування окладів, а також іконографічного типу зображення Богоматері – все це унеможливорює занесення цього виду предметів релігійного культу до бази даних викрадених культурних цінностей Інтерполу.

3. СТАНДАРТИ ОПИСУ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ У НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТАХ УКРАЇНИ 2013-2018 РР.

Аналіз каталогів Музею українського живопису, Дніпропетровського художнього музею, Дніпропетровського національного історичного музею імені Яворницького та *Каталогу викрадених культурних цінностей* (К., 2010), в якому міститься матеріал для аналізу каталогів різних музейних колекцій України, доводить, що ситуація з каталогізацією музейних фондів в Україні залишається незадовільною.

Позитивні зміни у напрямку удосконалення реєстраційних національних стандартів у відповідності до міжнародного стандарту здійснено за останні п'ять років у вітчизняних нормативно-правових актах, що регулюють порядок і форму ведення реєстрів культурних цінностей України, але і в них збережено вже існуючі підходи і лише частково взято до уваги міжнародні стандарти, проаналізовані вище. Одним з базових нормативних актів у цьому питанні є Наказ Міністерства культури України *«Про затвердження форм та порядків ведення реєстрів культурних цінностей»*, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 5 листопада 2013 р. за № 1879/24411. Наказ містить форми реєстрів культурних цінностей, втрачених під час та внаслідок Другої світової війни; культурних цінностей, повернених до України; культурних цінностей, які пов'язані з історією українського народу і перебувають за межами України; культурних цінностей, які знаходяться в національному розшуку; культурних цінностей, які знаходяться в розшуку за запитами інших держав; конфіскованих культурних цінностей та культурних цінностей, на які видано свідоцтво на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей з території України. Визначено і порядок ведення відповідних реєстрів.

Головна мета цього наказу – створення електронних баз даних культурних цінностей по напрямкам, зазначеним вище, цілком відповідає

сучасним міжнародним завданням, підтриманим ЮНЕСКО щодо формування єдиної бази даних про культурну спадщину людства на підставі національних баз даних. З огляду на це зрозуміло, що, по-перше, як зазначено у п. 17 Звіту Сектора культури ЮНЕСКО на Третій нараді ЮНЕСКО з питань виконання Конвенції 1970 р. (травень 2015 р.), необхідно чітко скоординувати національне законодавство щодо збереження культурної спадщини з міжнародними правилами і стандартами, бо саме існуючими розбіжностями користуються люди, втягнуті у незаконний обіг культурних цінностей, для чого «національні положення щодо вищезазначених питань мають бути достатньо чіткими задля запобігання значним розбіжностям в інтерпретації іноземними судами їхніх зобов'язань» [18,6]. По-друге, відповідно до п.5 с Резолюції Третьої наради ЮНЕСКО (документ 3.MSP 8) необхідно «створити актуальну і точну національну систему реєстрів культурних цінностей»[18, 11].

Однак аналіз затверджених наказом Міністерства культури України «Про затвердження форм та порядків ведення реєстрів культурних цінностей», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 5 листопада 2013 р. за № 1879/24411, форм реєстрації доводить, що принципи опису культурної цінності у цих формах не повною мірою відповідають стандартам ЮНЕСКО, ICOM, ВМО. Не зважаючи на те, що у формах з'явилася інформація про фізичні властивості об'єктів культури, сам зміст цих відомостей та порядок їх фіксації відрізняється від прийнятого міжнародного стандарту.

Найбільш детальною і наближеною до вимог ЮНЕСКО, ICOM, ВМО є форма реєстру культурних цінностей, втрачених під час та внаслідок Другої світової війни, але і там не дотримано системи фіксації ознак культурної цінності, прийнятої на міжнародному рівні. По-перше, залишаються несистематизованими і некоррельованими із міжнародним стандартом місце і роль опису **формальних ознак об'єкту культури**, на яких зроблено наголос у міжнародному стандарті (бо саме вони сприяють

якнайкращий ідентифікації об'єкту), формальних ознак, виявлення яких не передбачає зазначення атрибуційних ознак (автор, назва, час виготовлення, техніка виконання тощо), а враховує візуальний детальний огляд об'єкту з подальшою фіксацією виявлених ознак. У запропонованих наказом Мінкульту України формах формальні ознаки потрапляють у єдиний ряд з атрибуційними ознаками, що порушує принцип міжнародного стандарту. Так, у розділі «Культурна цінність» розміщується фотографія культурної цінності (за наявності), зазначаються вид культурної цінності (живопис, графіка, скульптура, декоративно-ужиткове мистецтво), назва культурної цінності (за наявності), автор/виробник (мовою оригіналу) культурної цінності, номер за книгою надходжень, інвентарний номер втраченої культурної цінності за музейною документацією, колишній інвентарний номер (за наявності), рік (період) створення, кількість (в одиницях зберігання), місце створення (місто, регіон, країна), колекція (за наявності), коментар (будь-яка інформація з історії перебування культурної цінності до/після втрати її музеєм), інформація про копію культурної цінності (за наявності), час створення копії культурної цінності (за наявності). У розділі «Фізична характеристика культурної цінності» зазначаються матеріал (полотно, папір, картон, дерево, метал, камінь, глина, скло, тканина тощо), техніка (олія, акварель, гуаш, темпера, акрил, пастель, олівець, вугіль, сангіна, гризайль, сепія, перо, пластика, обробка твердих матеріалів, чеканка, різьблення, ткацтво, вишивка, розпис тощо), розміри (у сантиметрах), знаки і позначки (за наявності), штампи, печатки, етикетки, наклейки (за наявності), авторські підписи та написи (за наявності), стан збереження культурної цінності на час втрати її музеєм, інформація про здійснення/потребу здійснення реставрації. У розділі «Опис культурної цінності» зазначаються анотація (будь-яка інформація з історії перебування культурної цінності до/після втрати її музеєм), оціночна (ринкова) вартість культурної цінності (у гривнях), страхова (реальна) вартість культурної цінності (у гривнях)[19]. І хоча ця форма містить окремі розділи «Фізична

характеристика» та «Опис», реальна інформація, що має бути внесена сюди, залишає поза увагою формальні зовнішні прикмети об'єкту. Крім цього, не лише не прописані вимоги до фотографії, які є досить серйозними у міжнародному стандарті (див. розд. 1.1, 1.2), а її наявність не є абсолютною вимогою (що, без сумніву, зумовлено можливою втратою відповідних каталогів музеїв, звідки було викрадено артефакт під час Другої світової війни).

У інших формах реєстрації культурних цінностей, повернених до України; культурних цінностей, які пов'язані з історією українського народу і перебувають за межами України; культурних цінностей, які знаходяться в національному розшуку; культурних цінностей, які знаходяться в розшуку за запитами інших держав; конфіскованих культурних цінностей та культурних цінностей, на які видано свідоцтво на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей з території України розділи «Фізична характеристика культурної цінності» та «Опис культурної цінності» (навіть у недосконалій формі) взагалі відсутні. Щодо розділу «Культурна цінність», інформація у ньому знову повертається до характеристики атрибутів цих ознак, що зменшує можливості ідентифікації об'єкту культури нефахівцями, якими є представники митниці, Міністерства внутрішніх справ України, СБУ, які опікуються питаннями розшуку та повернення в Україну викрадених, незаконно вивезених чи анексованих культурних цінностей. Наприклад, у формі для реєстру культурних цінностей, які знаходяться в національному розшуку «У розділі «Культурна цінність» розміщується фотографія культурної цінності, зазначаються вид культурної цінності (живопис, графіка, скульптура, декоративно-ужиткове мистецтво, архівний документ), назва культурної цінності (за наявності), автор, виробник (мовою оригіналу) культурної цінності, рік (період) створення, місце створення культурної цінності (місто, регіон, країна), опис (тема зображення культурної цінності), матеріал (полотно, папір, картон, дерево, метал, камінь, глина, скло, тканина тощо), техніка (олія, акварель,

гуаш, темпера, акрил, пастель, олівець, вугіль, сангіна, сепія, перо, пластика, обробка твердих матеріалів, чеканка, різьблення, ткацтво, вишивка, розпис тощо), розміри (у сантиметрах), знаки і позначки (у разі наявності), стан збереження культурної цінності (на час втрати), кількість предметів, оціночна (ринкова) вартість культурної цінності (у гривнях), власник, який втратив культурну цінність (найменування установи або прізвище, ім'я, по батькові)»[19].

Несуттєво покращує ситуацію і нова *Інструкція з організації обліку музейних предметів*, затверджена Наказом Міністерства культури України від 27.07.2016 № 580, що визначає порядок і форми реєстрації та обліку предметів музейного фонду, формулює не принципи опису (топографічного опису) предметів, а, у першу чергу, порядок маркування, нумерації та кількості сторінок облікових книг, форми їх ведення (рукописну, друковану, електронну). Щодо топографічного опису предмету, то у ньому, згідно Інструкції, мають зазначатися: «облікові номери згідно з реєстрацією музейних предметів у відповідній книзі обліку, назва і стислий опис предметів, кількість предметів групи зберігання, місце зберігання, дата складання опису тощо» [15], тобто знову пропонується інший стандарт, аніж той, що відповідає міжнародним нормам.

Саме **стислий опис предмета**, має відповідати міжнародному стандарту, але, виходячи з цієї Інструкції, він і у топографічному описі, і у графі 3 Книги надходжень основного фонду , Книги надходжень науково-допоміжного фонду, Книги надходжень тимчасового зберігання, а також Інвентарної книги, що є головною формою обліку музейних предметів вже на другому етапі, включає визначення автора, назви, та інформацію «про дату і місце створення (за наявності) або виявлення, техніку виготовлення, інші характерні особливості, достатні для ідентифікації предмета, а також опис візуальних характеристик предмета (наявність клейм, марок, підписів

на ньому тощо)» [15], що теж не відтворює повною мірою міжнародний стандарт ICOM та ЮНЕСКО.

Актуальність розробки єдиного стандарту каталогізації артефактів, зокрема, в умовах збройного конфлікту підтверджує і щойно прийнятий Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму "єдиного вікна" та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України» № 2530-VIII (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 41, ст.320), що набрав чинності 04.10.2018. Згідно із ним у частину першу Статті 4 внесено пункт 19.1, що визначає «механізм "єдиного вікна" - механізм взаємодії декларантів, їх представників та інших заінтересованих осіб з органами доходів і зборів, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, який забезпечує можливість одноразового подання в електронному вигляді через єдиний державний інформаційний веб-портал "Єдине вікно для міжнародної торгівлі" документів та/або відомостей з метою дотримання вимог щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, передбачених цим Кодексом, іншими законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також нормативно-правовими актами, виданими на основі та на виконання цього Кодексу та інших законів України" [8]. Цей механізм включає до дозвільних документів, що подаються до єдиного державного інформаційного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» *Свідоцтво на право вивезення/тимчасового вивезення культурних цінностей у формі електронного документу, засвідченого електронним цифровим підписом в день видачі таких свідоцтв*. Новий порядок зафіксовано і внесенням відповідних змін до статті 13 Закону України «Про вивезення, ввезення та

повернення культурних цінностей» (частина II, п.14 . Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу...» [8].

Важливим у контексті центральної проблеми НДР є внесення до Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму "єдиного вікна" та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України» положення про завдання всіх міністерств та відомств, причетних до збереження, контролю та охорони пам'яток культури: «протягом шести місяців з дня набрання чинності цим Законом забезпечити доопрацювання програмного забезпечення для функціонування єдиної автоматизованої інформаційної системи органів доходів і зборів України, автоматизованої системи управління ризиками, автоматизованої системи митного оформлення та створення єдиного державного інформаційного веб-порталу "Єдине вікно для міжнародної торгівлі" згідно з цим Законом» [8].

ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день розробка єдиного стандарту каталогізації артефактів, що відповідав би міжнародним стандартам, залишається майже поза увагою вітчизняних науковців. Аналіз результатів, отриманих закордонними вченими, доводить, що більша частина закордонних досліджень має прикладний характер й спрямовані на вирішення задач, що постають перед конкретними музеями у справі формування каталогів їх фондів.

Незадовільна ситуація з каталогізацією музейних фондів в Україні ускладнює використання міжнародного правового механізму захисту та відстоювання права власності на анексовані пам'ятки культури. Створення єдиної системи електронного обліку пам'яток культури, побудованої на єдиному стандарті опису та каталогізації, в якому враховано сучасний міжнародний досвід, дозволить вирішувати цю проблему. Тільки за умови уніфікації принципів формування баз даних різних міністерств та відомств на основі єдиного стандарту опису та каталогізації можливе створення єдиної мережі електронного обліку та контролю за культурними цінностями, що забезпечує використання інформації про будь-які колекції об'єктів культури та позбавляє необхідності створення резервної документації, відсутність якої особливо в умовах збройного конфлікту не дозволяє встановити реальні обсяги втраченого чи незаконно привласненого й позиватися до міжнародних судових установ з приводу законного повернення втраченого Україною. На сучасному етапі, коли ще не сформований Державний реєстр національного культурного надбання, а документація про об'єкти культури зберігається безпосередньо в музеях (в тому числі й тих, що перебувають на тимчасово окупованих територіях), створення єдиної електронної мережі обліку культурної спадщини є найактуальнішою державною проблемою. Актуальність розробки єдиного стандарту з використанням найновітнішого міжнародного досвіду у цій сфері зумовлена необхідністю гармонізації

національних норм та правил із європейськими та міжнародними вимогами.

На вирішення цієї важливої державної проблеми й спрямований проект «Єдиний стандарт каталогізації артефактів як засіб збереження культурної спадщини в умовах збройного конфлікту (з урахуванням міжнародного досвіду)».

Аналіз каталогів Музею українського живопису, Дніпропетровського художнього музею, Дніпропетровського національного історичного музею імені Яворницького та Каталогу викрадених культурних цінностей (К., 2010), в якому міститься матеріал для аналізу каталогів різних музейних колекцій України, доводить, що ситуація з каталогізацією музейних фондів в Україні залишається незадовільною. Інвентаризація, що її було розпочато декілька років тому, не виправила ситуацію. По-перше, на цей час (приклад музеїв Дніпропетровська) здійснюється тільки звірка документів до наявних в колекціях музеїв артефактів, здійснюється повільно тому, що бракує людей й часу для виконання роботи. Щодо інвентаризації як такої: складання на підставі наявних інвентаризаційних карток Науково уніфікованого паспорту експоната, то про це найближчим часом годі і мріяти за тих самих причин. Як відомо, за наказом МКіТУ N 653 від 25.10.2001 " Про затвердження Порядку занесення унікальних пам'яток Музейного фонду України до Державного реєстру національного культурного надбання", зазначені паспорти мали бути складеними на всі унікальні пам'ятки культури з музейних фондів до грудня 2005 р., але роботу й досі не завершено.

Наслідками інвентаризації стали:

1.Неможливість наукового дослідження артефактів, що зберігаються у музейних фондах. Так, аспірантки, що вивчали іконопис Придніпров'я й, в тому числі, долю відомої колекції Д.Яворницького, а також декоративно-прикладне мистецтво краю (рушники, скрині), так і не отримали дозволу на вивчення музейних фондів Дніпропетровських музеїв саме тому, що відбувається інвентаризація.

2.Принципи інвентаризації, каталогізації не було уніфіковано, а точніше не спрацювало правило співпраці різних міністерств, без

дотримування якого проблему збереження музейних фондів не вирішити.

Нормативно-правові акти, прийняті в Україні протягом останніх п'яти років, на жаль, не суттєво змінили ситуацію із стандартизацією каталогізації артефактів, що ускладнює виконання Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму "єдиного вікна" та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України» № 2530-VIII. Невідповідність міжнародним стандартам принципів реєстрації культурних цінностей у національних каталогах та реєстрах артефактів унеможливорює створення єдиного державного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі», введення якого в Україні передбачає цей Закон. Для реалізації цього державного завдання необхідно уніфікувати систему реєстрації, опису та обліку культурних цінностей, без чого неможливо функціонування єдиної автоматизованої інформаційної системи органів доходів і зборів України, автоматизованої системи управління ризиками, автоматизованої системи митного оформлення, які передбачено Законом № 2530-VIII.

Подібне завдання зумовлює і необхідність удосконалення самого дозвільного документу – *Свідоцтва* та приведення його до відповідності міжнародним стандартам, проаналізованим у НДР, а також уніфікації документів опису та обліку на всіх етапах збереження, контролю за переміщенням, охорони та повернення в Україну незаконно вивезених чи анексованих об'єктів культури.

Враховуючи міжнародні напрями подальшого розвитку системи збереження та охорони культурної спадщини, вважаємо за доцільне взяти до уваги Рекомендації 8 та 10 Третьої наради ЮНЕСКО [6; 18, 13] і включити до основних навчальних програм Інституту «Митна академія» УМСФ тренінги з питань захисту культурної спадщини. А на базі Регіонального навчального центру ВМО організувати проведення регулярних семінарів різних відомств з цього питання.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

1. Object ID: an international standard for discribing art. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archives.icom.museum/object-id/>
2. Commission Regulation (EC) №656/2004 of 7 april 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
www.unesco.org/culture/natlaws/media/pdf/gb/gb_eec75293_engorof.pdf
3. Commission Regulation (EEC) №752/93 of 30 March 1993. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
www.unesco.org/culture/natlaws/media/pdf/gb/gb_eec75293_engorof.pdf
4. Document C70/15/3.MSP/8 Meeting of States Parties to the UNESCO Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property (UNESCO, Paris, 1970)Third Meeting. – Paris, UNESCO Headquarters, Room II18-20 May 2015[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/10_CreationFund_130515_final_EN.pdf
5. Report of the Secretariat on its activities (June 2012 -May 2015)//Meeting of States Parties to the UNESCO Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property (UNESCO, Paris, 1970). – Third Meeting. Paris, UNESCO Headquarters, Room II. 18-20 May 2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу:
http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/Report_of_the_Secretariat_EN.pdf.
6. Recommendations of the Report Report on the Evaluation by the Internal Oversight Service of Standard-setting Work of the Culture Sector (Part II)/ ANNEX. // Document C70/15/3.MSP/8 Meeting of States Parties to the UNESCO Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit

- Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property (UNESCO, Paris, 1970)Third Meeting. – Paris, UNESCO Headquarters, Room II18-20 May 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/Discussions_on_Draft_Operational_Guidelines_EN.pdf
7. UNESCO - WCO Model export certificate for cultural objects [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001396/139620E.pdf> (с/7)
 8. Закон України № 2530-VIII «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму "єдиного вікна" та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 41, ст.320
 9. Калашникова О.Л. «Розробка методичного, апаратного та програмного забезпечення системи ідентифікації культурних цінностей для реєстрації та контролю за переміщенням їх через митний кордон України» // Проміжний звіт НДР за 2012 р.. Державний науково-дослідний інститут митної справи. - Хмельницький, 2013. – 265 с.
 10. Калашникова О.Л. Правові наслідки недосконалості опису та обліку музейних колекцій //«Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції» № 2/2018. – С. 224-227.
 11. Калашникова О.Л.Стандартизація обліку пам'яток культури України в умовах нових глобалізаційних викликів // Матеріали Міжнародна науково-практична конференція на тему: ЕКОНОМІЧНІ, ПОЛІТИЧНІ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ НОВИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ.16-17 квітня 2018 року. Ужгород . – ДВНЗ «Ужгородський національний університет» Факультет міжнародних економічних відносин, UNIVERSITY OF ECONOMICS IN BRATISLAVA Faculty of

International Relations, AKADEMIA POLONIJA W CZĘSTOCHOWIE.
– С. 315-318.

12. Каталог культурних цінностей, викрадених з державних музеїв, заповідників, установ та приватних колекцій (1999 – 2009 рр.). [упоряд.: М. Ю. Шандрук, О. В. Юрченко-Микита]. – Київ, 2010. – К., 2010. – 136 с.
13. Літвінов В.В. Проблема термінології при атрибуції холодної зброї. // Митна справа в Україні: теорія і практика. Матер. міжнар. наук.-практ. конф.-форуму випускників, курсантів, студентів та молодих науковців. – Д.: АМСУ, 2008. – С. 239-242.
14. Літвінов В.В. Труднощі використання термінів при атрибуції холодної зброї. // Культура народів Причорномор'я. Симферополь, 2013. – № 254. – С. 161-166.
15. Наказ Міністерства культури України від 27.07.2016 № 580 «Про затвердження Інструкції з організації обліку музейних предметів» (Електронний ресурс). – Режим доступу:
http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE29259.html
16. Наказ Міністерства культури України від 25.10.2001 № 653 «Про затвердження Порядку занесення унікальних пам'яток Музейного фонду України до Державного реєстру національного культурного надбання», зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 14 лютого 2002 р. за N 144/6432 (Електронний ресурс). – Режим доступу:
<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0144-02/page>
17. Наказ Міністерства культури і мистецтв України від 22.04.2002 № 258 Про затвердження Інструкції про порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей та контролю за їх переміщенням через державний кордон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/ru/pubs/id/6115>
18. Совецание государств-участников Конвенции ЮНЕСКО о мерах,

направленных на запрещение и предупреждение незаконного ввоза, вывоза и передачи права собственности на культурные ценности. – Париж, 18-20 мая 2015. – 16 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.8_EvaluationIOS_3MSP_final_RU.pdf

19. Наказ Міністерства культури України від 03 вересня 2013 року № 819 «Про затвердження форм та порядків ведення реєстрів культурних цінностей», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 05 листопада 2013 року за № 1879/24411[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1883-13#n3>